

Ko rasteš, rastem tudi jaz

Manuela Bošnjak, dipl. vzg. pred. otrok, svetovalka, Vrtec Postojna

Čeprav so se družbene razmere in smernice vzgojno-izobraževalnega programa spreminjale, je pojem igre ostal pomemben del otroškega sveta. Je sestavni del otrokovega življenja, ki pripomore k razvoju intelektualnih sposobnosti, spretnosti in veščin. Je del čustvene inteligence, medsebojnih odnosov, vrednot, socialnih veščin. Starši se pogosto sprašujejo: »Zakaj se moj otrok ne igra?« Vzgojitelj si tega vprašanja ne zastavlja. Z opazovanjem, spremljanjem in beleženjem išče poti, kako spodbuditi kvalitetno igro, ki bo pripomogla k celostnemu razvoju predšolskega otroka. Igra otroka pa tudi spodbuja učenje vzgojitelja.

Ključne besede: igra, predšolski otrok, veščine, spodbuda, opazovanje, vzgojitelj

IGRA

Igra je bolj zdrava od mleka,
igra je bolj sveža od vode,
igra je za človeka
najlepši dar svobode.
(Ljubivoje Ršumovič, otroški pesnik)

Otrok se igra že od nekdaj. Najprej so zanimive ročice, nožice, nato kamenčki, pesek, zemlja in kmalu postane mali raziskovalec. Skozi igro spoznava svet okoli sebe, spoznava samega sebe, druge ... Pri tem ima pomembno vlogo svobodna

igra. Otrok z njo razvija domišljjski svet, spodbuja in razvija različna čustva, vzpostavlja interakcije oz. medsebojne odnose, pomembne vezi, ki ga ženejo k novim in novim raziskovanjem. Tako se otrok rad igra z vsem, kar vidi, kar lahko prime, otipa, začuti, poskusi. Za to je pomembno, da:

- ima varen prostor,
- da se rad igra sam,
- da se rad igra z vrstniki,
- da se rad igra tudi z odraslimi.

Otrok je osebnost in kot takšnega ga moramo tudi sprejemati. Paziti moramo, kako posegamo v njegovo igro oz. igralni prostor. Vse prevečkrat se zalotimo, da želimo otroku vsiljevati neka pravila igre. Ne, potrebno ga je le opazovati, spremljati in poslušati njegovo govorico. Govorico telesa, giba in besed. Ko je malček še majhen, opazuje, raziskuje, se uči z vsemi čutili, igrače okoli njega pa ga ne zanimajo ... Ali se ne zna igrati? Že grški filozof Platon je dejal: »Čemu ste nemirni, če vidite, da otrok preživi v prvih letih dan v brezdelju – brez igre. Dovolj je, da skače, teka, se igra s čimerkoli, kar mu pade pod roke. Verjemite, da ne bo nikoli v svojem življenju tako čudovito zaposlen!« (Platon v Toličič 1981, 6).

POMEN IGRE V RAZVOJU OTROKA

Igra je nekaj posebnega in ima veliko vlogo v razvoju otroka in njegove osebnosti. Skozi igro in v igri namreč otrok razvija svoje sposobnosti, spretnosti ter postavlja odlične temelje logičnega mišljenja. Pri tem premaguje različne ovire, kar sproži val čustvenih odzivov, refleksov in razpoloženj. Igra je torej otrokova notranja potreba. Ko se otrok igra, krmari sam s svojo domišljijo in odpotuje v svet, ki ni realen, a je kljub vsemu njemu znan. Ker v igri uživa, se vedno znova vrača k njej in pri tem doživlja veliko zadovoljstvo. Torej je igra izredno pomembna za otrokov zdrav razvoj, saj:

- ima pri tem otrok aktivno vlogo,
- je samostojen,
- gradi pozitivno samopodobo in samozavest,

- je ustvarjalen,
- zadovoljen,
- razvija čustveno inteligenco,
- razvija socialne veščine,
- spoznava samega sebe in druge,
- vzpostavlja dialog – se dogovarja, sodeluje,
- sprošča domišljijo,
- pridobiva dragocene izkušnje ...

Zato je igra najpomembnejši način otrokovega učenja in pridobivanje osnove za višje oblike učenja in razvoja mišljenja (Požarnik 2010). Predšolsko obdobje je zelo pomembno. Takrat se postavljajo trdni temelji malega človeka, ki bo zrastel v steber sodobne družbe in bo pripravljen na izzive vsakdanjega življenja. Zato je prav igra sredstvo učenja, izvir novih idej, izkušenj in spoznanj. Zato spoštujemo vsako otrokovo igro, njegov igralni kotiček, njegov tempo. Pohvalimo, spodbujamo in ga ne popravljamo v ustvarjalni igri, ko ustvarja sam. Tudi otroka naučimo, da bo spoštoval svoj čas za igro, da ga bo znal izkoristiti kar se da dobro, da bo zadovoljen sam s seboj. Kaj pa otroku pomeni igra?

Kaj so o igri povedali otroci (5–6 let) sami:

... igranje. To pomeni, da se igraš s svojo igračo ali pa si jo sposodiš. Skrivaš se lahko in se loviš. Meni je všeč, da se veselo igram.

... igra je igrača. Rad se igram z igračo in da se lepo igraš in ne kričiš.

... zame je igra sestavljanje kock. Rad grem na igrala in tobogan.

... da tečemo in razgibamo. Da potem lahko vadimo za tekmo. Skrivalnice so mi všeč.

... Z igračami od doma se rada igram. V vrtcu mi niso všeč.

... spominska igra je igra. Igraš se še z enim otrokom.

... da se igram z S., delava prevale, z winksicami se igramo, loviva se, spuščava po toboganu, pa se »jungave« na gugalnici. Bom tudi posodila igrače.

... da smo na pajkovi mreži. Jaz, L., G., M. se igramo kapitane. Bolj zanimivo je, ker se igram s prijatelji, če sem sam tut.

... branje je zame igra. Rad berem Zlato ptico. Lepo se moraš igrati, da nič ne uničiš.

Igra je dejavnost, ki spodbuja otrokov socialni razvoj, področje govora, zaznavno-gibalne sposobnosti, razvija finomotorične spretnosti, otrok spoznava informacije o predmetih, uči se vzročno-posledičnih odnosov, spodbuja ustvarjalnost. Otrok se preko igre prav tako uči reševati probleme, konflikte in vzpostavljati odnose med igralci. Predvsem pa spoznava samega sebe v različnih socialnih položajih. Najpomembnejši po mojem mnenju pa so čustveno-emocionalni vidiki, preko katerih otrok spoznava različna čustvena stanja, gradi osebnost, pozitivno samozavest in pridobiva dragocene izkušnje o tem, kakšen je njegov položaj v skupini (družbi). Pri svojem delu prepoznavam različne vrste iger, ki so značilne za določeno starostno razvojno obdobje. Te so:

- socialna igra (brez udeležbe, opazovalna, samostojna, vzporedna, asociativna in sodelovalna),
- funkcijska igra,
- konstrukcijska igra,
- igra s pravili,
- simbolna igra.

IGRA IN IGRAČE

Za dobro in kvalitetno igro ne potrebujemo veliko. Otrok je zadovoljen že z malim. Potrebna je le ustrezna motivacija in znati moramo poslušati drug drugega. Priložnostni materiali so najboljše sredstvo za ustvarjanje in spodbujanje malčka k raziskovalni igri, kjer bo preko vseh čutov zaznaval in spoznaval svet. Igračo lahko naredimo skupaj z otrokom. Moje izkušnje so pokazale, da igrače, ki so narejene v skupini skupaj z otroki, dosegajo večjo vrednost in spoštovanje v skupini. Otrokovo igro moramo opazovati, ji slediti in zaznati trenutek, ko je otrok prešel iz ene faze v drugo. Če igrača otroku ne pritegne pozornosti, ga ne zanima, pomeni, da je igrača prezahtevna oz. je igračo prerastel.

Spodbujanje otrokovih potencialov preko igre je tako, kot bi gradili hišo. Najprej postavimo dobre trdne temelje, nato pa po stopničkih. Zato je igra, kjer spodbujamo otrokove čute, zelo pomembna, saj bo tako tudi kasneje otrok dovzeten na dražljaje, ki prihajajo iz okolice. Pomembno je, da otroku ponudimo čim več možnosti za različne igre z različnimi materiali oz. igralnimi sredstvi. In kaj otroci najraje počno? Želje in notranje pobude so različne.

VLOGA VZGOJITLJA

Odrasla oseba ima v otrokovem življenju veliko vlogo. Vemo, da je otrok kot nepopisan list, ki se skozi opazovanje, spremljanje, govor ali mimiko popisuje sam. S pridobljenimi informacijami, ki prihajajo iz okolja, se otrok uči, raste, gradi samopodobo in pridobiva samozavest. Pri tem mu je odrasla oseba vzor. Veliko odgovornost zato nosijo starši, a je odgovornost tudi na nas, vzgojiteljih.

Danes otroci preživijo večji del dneva v vrtcu. Strokovni delavci se trudimo, da bi njihovo bivanje v vrtcu bilo kar se da kvalitetno, zanimivo, spodbudno in sproščujoče. Z različnimi spodbudnimi učnimi okolji spodbujamo vsa področja otrokovega razvoja, z opazovanjem in spremljanjem pa zaznavamo močna oz. šibka področja. Naše delo je zahtevno, odgovorno, moralno ...

V letošnjem šolskem letu pokrivam bolniške odsotnosti. Delo je razgibano in zahteva veliko mero fleksibilnosti, tolerance, želje po učenju in sprejemanju novih idej, želja, spodbud. No, če nekaj delaš s srcem in veseljem, vedno najdeš pot, ki te bo popeljala k novim zmagam naproti. Tako je. Novim zmagam, saj je vsak moj dan, ki ga zaključim, nova zmaga. Poleg prednostne naloge – gibanja

– sem se odločila posvetiti tudi participaciji vsakega posameznika. Cilj je spodbuditi otroka, da bo sodeloval s svojimi predlogi, kaj bi rad počel oz. kaj se želi igrati, s katero igračo se želi zabavati ... V ta namen uporabljam škatlico, ki so jo otroci poimenovali »čarobna« škatlica, saj ima čarobne pike. Naše druženje začnemo s socialno igro Pozdrav prijatelju, nato pa otroci skozi risbo izrazijo svoje želje. Fascinantno jih je opazovati, kako si vzamejo čas, rišejo na majhen list papirja, razmišljajo, medtem ko jaz pripravljam sredstva za igro. Risbo tudi komentirajo in jaz zapišem. Trudim se slediti pobudam vsakega otroka, saj mi veliko pomeni njihovo zaupanje. Prepričana sem, da tako gradimo zdrav medsebojni odnos. Radi so uslišani.

Moje didaktične igrače

Igrajmo se!

Igrača spodbuja razvoj grafomotoričnih spretnosti, razvija prstne spretnosti oz. fino motoriko. Otrok s pretikanjem vrvice rešuje izzive, ki so na vsaki ploskvi drugačni.

Otrok sam išče poti rešitve (jih je več), oceni ali je vrvice dovolj dolga, da pripelje zajčka do korenčka. Zadnja igralna ploskev spodbuja predbralne sposobnosti. Priloženi so didaktični kartončki s slikovnimi prilogami. Otrok izbere težavnost in nato vrvice prepleta po navodilu – bere slikovni prikaz od leve proti desni. Pomembno je tudi, da po končani igri otrok igračo pusti v prvotnem stanju – vrvice navije na moznik (pospravi).

Bistro oko

S to igračo sem želela spodbuditi telesno aktivnost – gibanje. Otrok s polaganjem poslikanih ploščic na podlago razvija spomin, uči se socialnih veščin, strpnosti, medsebojne tolerance, zdravega igralnega duha, igri mora slediti itd. Preko igre razvija intelektualne sposobnosti in individualne potenciale. Ko odkrije ploščico s sončkom, pogleda, katera barva krogca je naslikana. Isto barvo krogca poišče na lesenih ploščicah, kjer so naslikani gibalni motivi. Nato vsi udeleženci igre ponovijo gibalni motiv (2–6 igralcev). Ponoovitve so odvisne od starosti otrok.

Lačna gosenica

Otrok pri igri razvija prstne spretnosti oz. fino motoriko. Otrok poljubno pretika vrvice in premaguje različne ovire, kjer je potrebna precejšnja mera potrpežljivosti

in vztrajnosti. Na igralni ploskvi sta dva mehanizma z vrvicami. Okoli moznikov vrvice ovija (pospravi), drugi mehanizem pa zahteva prstno spretnost in koordinacijo med očesom in roko – vrvice odvija in navija.

Kam se bo skrila čebeličica Tinca?

Otrok preko motivacijske pravljice dobi sporočilo, kako pomembno je poslušati, slediti in upoštevati navodila, ki nam jih posredujejo. Igrača je socialna igra, spodbuja torej razvoj socialnih veščin. Otrok je miselno aktiven, se giblje, sledi zvoku, uči se orientacije v prostoru

in rešuje naloge, ki so naslikane na didaktičnem kartončku. Potrebujemo tudi ropotulje (dež) in triangel (sonce). Igračo sem nadgradila še z lesenimi ploščicami, na katerih so naslikani različni motivi iz pravljice. Z njimi spodbujam otrokove govorno-jezikovne zmožnosti, tvorjenje stavkov, pripovedovanje zgodbe ...

Včasih, ko se otroci igrajo, razmišljam, kako bom speljala določeno igro, željo. A vedno se najde opazovalec, ki ga zanima, kaj počneš, kaj razmišljaš in rad pomaga s svojimi predlogi. Njihove pobude upoštevam tako, da jih povezujem z ostalimi kurikularnimi področji, predvsem z gibanjem, plesom, ugankami skozi ustvarjalni gib ipd. Pridobljene informacije vključim v pripravo in tako vsak najde svoje zadovoljstvo.

Če povzamem, je prva vloga vzgojitelja motiviranost za delo, komunikativnost, empatija, ustvarjalnost, psihofizične sposobnosti, razumevanje do staršev, strpnost in sposobnost vodenja skupine.

OSEBNA RAST VZGOJITELJA

Profesionalni razvoj vzgojiteljev je potreba in čedalje večji izziv za družbo prihodnosti. S številnimi seminarji, dodatnimi izobraževanji, prebiranjem literature in beleženjem skušamo svoje delo nadgraditi, izpopolniti, se naučiti česa novega, predvsem pa se posvetiti kritičnemu vrednotenju. Trdim, da je srčnost ključ do uspeha. Bodi to, kar si, odprt, ljubeč, tolerant, pa vseeno dosleden. Otrok bo začutil osebo, ki ji bo lahko zaupal in se zanesel nanjo.

Ko otroka poslušamo, slišimo, mu prisluhnemo, odpiramo vrata svoji osebni rasti in zadovoljstvu s samim s seboj. Jaz to čutim že nekaj časa, zato mislim, da sem lahko naredila korak naprej. V vrtcu, kjer opravljam svoje poslanstvo, sem našla možnost svoje osebne rasti in notranjega zadovoljstva. Zagotovo je vsaka od vas že izdelala didaktični pripomoček, igračo in tako obogatila skupino, v kateri dela. Koliko dobrih idej se zbere. Prepričana sem, da je najboljša ideja vzgojitelja – inovatorja, igrača, ki je nastala z opazovanjem otroške igre.

V vrtcu Postojna so strokovne delavke naredile velik korak za dober namen. Vsaka, ki želi in ima voljo, prispeva del svoje ustvarjalnosti s ciljem izboljšati kvaliteto otroške igre in jo nadgraditi na področjih, kjer meni, da bo otroku razvila določene spretnosti, veščine in sposobnosti. Tudi sama sem z opazovanjem in spremljanjem otrok različnih starosti prišla do zaključka, da lahko prispevam svoj delež. Ko sem se igrala z otroki, pa sem opazila, da otrokom manjka:

- vztrajnost,
- potrpežljivost,
- odnos do igrač,
- medsebojno sodelovanje (socialne veščine),
- motiviranost,
- želja po uspehu – da to, kar začneš, tudi dokončaš.

Opazila sem, da otroci pri prstnih izzivih nimajo dovolj vztrajnosti. Akcijske igre so jim ljubše, kar je tudi razumljivo, saj je gibanje otrokova osnovna potreba. Vemo pa, da so fina motorika in prstne

spretnosti izrednega pomena za delo v šoli in življenju na sploh. Tako, kot je pomembno gibanje, je pomembno tudi »znati se umiriti«. Ko je otrok aktiven, aktivira pomembne dele možganov, ki sprožijo procese, ki so ključnega pomena pri razvoju mišljenja, govora, koordinacije in logičnega sklepanja. Pri vsakem od teh procesov pa se sprožajo čustva. Takrat nastopimo mi, vzgojitelji.

Povedali smo že, da otrok potrebuje za igro prostor, pomemben je tudi čas igre in otrokova pripravljenost na sodelovanje. Ne smemo dovoliti, da otrok prehitro obupa z raziskovanjem igrače in svojih potencialov. Zato moramo otrokovo igro in igro skupine opazovati in spremljati. Tako pridobivamo dragocene informacije in spoznanje, kakšne izzive in spodbudno okolje potrebujejo otroci, da lahko razvijajo svoje potenciale oz. področja, kjer je potrebna spodbuda.

Tako sem tudi sama izdelala kar nekaj igrač, ki spodbujajo različna področja otrokovega razvoja in se horizontalno povezujejo in dopolnjujejo med seboj. Moje igrače razvijajo fino motoriko in spretnosti prstov, koordinacijo oko-roka, iskanje lastnih poti rešitve in spodbujanje grafomotoričnih sposobnosti ter predbralne pismenosti.

Sklep

Potreba in čedalje večji izziv za družbo prihodnosti je profesionalni razvoj vzgojitelja in skrb za osebno rast. Vloga vzgojitelja je motiviranost za delo, komunikativnost, empatija, ustvarjalnost, pomembne so tudi vzgojiteljeve psihofizične sposobnosti, toleranca in razumevanje staršev, strpnost ter sposobnost vodenja skupine. Kot pravi Pogačnik-Tolčič (1977: 41), »človek se neha igrati, ko se stara. Človek se stara, ker se neha igrati.«

Literatura in viri:

- Marentič Požarnik, B. (2010): Psihologija učenja in pouka, interno gradivo.
- Marjanovič Umek, L. (2008): *Otrok v vrtcu, Priročnik h kurikulu za vrtce*; založba Obzorja.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2004): *Razvojna psihologija*, Razprave FF.
- Tolčič, I. (1981): Pomen igre za otrokov razvoj, str. 9, Zveza prijateljev mladine.
- Pogačnik-Tolčič, S. (1977): *Otrok, igra in igrače*, str. 41, Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Pogačnik-Tolčič, S. (1978): *Igrača-otrokova potreba*, Zveza prijateljev mladine.
- Ručigaj, Z. (2012): *Vzgoja kot drevo v zdravi rasti*, Jesenice.
- Zalokar Divjak, Z. (1996): *Vzgoja je...ni znanost*, str. 75, Educy, Ljubljana.
- http://www.vrtecandersen.si/tl_files/DOKUMENTI/svetovalna-služba/IGRA-od-3-do-6.pdf, 20. 10. 2016.
- <http://web.sc-celje.si/simpozij/wp-content/uploads/2015/10/Cencelj-Darja-Razlicne-metodologije-vzgojno-izobrazevalnega....pdf>, 20. 10. 2016.
- http://samospoznanje.johnymas.info/images/kako_smo_ljudje_povezani/razmisljanje.jpg, 17. 10. 2016.
- <https://www.google.si/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=tatjana%20vonta%20dejavnosti%20za%20pred%C5%A1olske%20otroke>, dne, 27. 10. 2016.
- http://www.oshjh-staritrg.si/files/2013/03/OTROKOVA_IGRA.pdf, dne 22. 6. 2019.